

Debreceni Református Hittudományi Egyetem
Dogmatikai Tanszék

TÉZISFÜZET

CZEGLÉDY SÁNDOR TEOLÓGIAI MUNKÁSSÁGÁNAK ALAPVONÁSAI

című doktori értekezéshez

Készítette:
Pótor Áron
református lelkipásztor

Témavezető:
Dr. Gaál Botond
egyetemi tanár

Debrecen
2016

I.

A KUTATÁS CÉLJA

Czeglédy Sándor teológiai életművének feltárása fontos része annak a rendszerező munkának, amely által kísérletet teszünk arra, hogy korunk teológiai gondolkodásmódját megértsük és annak gyökereit feltárjuk. Gyakorlati teológiai munkássága hatástörténetileg is jelentős, hiszen a debreceni professzor kerek száz szemeszteren keresztül tanította az egymást követő lelkészgenerációkat, teológusok százait gazdagítva tudásával, biblikus hitével. Túlzás nélkül állapíthatjuk meg, hogy az 1940 után teológiát tanuló és a Tiszántúli Református Egyházkerületben szolgált vagy még szolgáló lelkészek jelentős része a professzor tanítványaként szerezte meg a gyakorlati teológia műveléséhez, illetve a lelkészi szolgálathoz szükséges alapismereteket. Prédikációi és igemagyarázatai a mai napig tovább élnek tanítványai emlékezetében, s ezáltal maradandó gondolatai ma is elhangzanak református egyházunk szöszékein.

A 20. századi magyar teológiai tudományosság legendás alakja alapos felkészültségű, tartalmi és módszertani szempontból is kiváló teológus volt. Tudományban való jártassága olyan tekintéllyé tette őt, amelynek révén tisztelet övezte nemcsak az utókor, hanem tanítványai és pályatársai körében is. Makkai Sándor így jellemezte őt: „Teológiai álláspontja mélyen bibliai, reformátori és hitvallásos meghatározottságú, tudományos érdeklődése a kor legnagyobb és legégetőbb teológiai és egyházi problémái felé irányul, s azok megoldására határozott, világos, praktikus meggyőződéssel, s egyben igazi tudós magatartással törekszik. Tudományos egyéniségére jellemző a gyökerekig ható lelkiismeretessége és az önellenőrzés aprólékosságig menő szigorúsága.” Ez méltóvá teszi arra, hogy értékeit egy tudományos igényű disszertációban örökítsük meg.

Czeglédy Sándor teológiai munkássága jócskán túlfeszíti egy doktori értekezés kereteit. Éppen ezért kutatómunkám eredeti célkitűzése az volt, hogy

disszertációmban hangsúlyozottan Czeglédy Sándor rendszeres teológiai tevékenységével foglalkoztam, s csupán kitekintéssel legyek gyakorlati teológiai munkásságára, folyamatosan figyelve és rámutatva arra, hogy rendszeres teológiai tudása miként jelenik meg a gyakorlati teológiai gondolkodásában. A doktori iskola elvégzésével azonban tanárainm tanácsa szerint kiterjesztettük a látókört. Kutatómunkámban a korábbi tervemhez képest jóval nagyobb hangsúlyt fektettem Czeglédy Sándor gyakorlati teológiai munkásságának vizsgálatára.

Doktori dolgozatomban így arra törekedtem, hogy a professzor hitvalló és elvhű, az Igét mindenek elé helyező és ez által számunkra példát mutató teológiai munkásságának alapvetéseit mutassam fel. Célom az volt, hogy ennek a nagy tudású teológiai tanárnak a tudását, tudományos örökségét feltárjam, összefoglaljam és közkinccse tegyem, amely egész egyházunk számára jelent lelki, szellemi hasznot. Véleményem szerint nekünk utódoknak bőven van mit tanulni bámulatos életművéből, tudásából és mára is érvényes útmutatásaiból

Disszertációmban ezért az alábbi gondolatok mentén haladtam. Czeglédy Sándor rendszeres teológiai indulásának és rendszeres teológiai irányultságának bemutatása után a választott nép melletti bátor állásfoglalásáról írtam, valamint arról, hogy elvhű módon miként reagált a szocializmus korának kihívásaira. Ezt követően Czeglédy Sándor széleskörű teológiai műveltségét vizsgáltam, majd az Ige-teológia talaján álló homiletikai tanítását és igehirdetési gyakorlatát tekintetem át. Itt elsősorban arra figyeltem, hogy rendszeres teológiai tudása és szemlélete miként sugárzik át az igehirdetéseiben. Megemlítettem az általa tanított gyakorlati teológiai szakterületeket is, így a liturgikával, poimenikával és katechetikával kapcsolatos tanításait és kutatásait. Terjedelmi okok miatt azonban nem foglalkozhattam homiletikáján túl többi tantárgyának részletes feldolgozásával, illetve prédikációi teljes volumenének, s számos angol nyelvű tanulmányának elemzésével, hiszen ezek külön disszertációk témái lehetnének. Az ezekre vonatkozó további kutatást segíti viszont a dolgozat végén a teljességre törekvő bibliográfia.

II.

A KUTATÁS MÓDSZERE

Arra törekedtem, hogy lehetőleg minél teljesebb mértékben összegyűjtssem a Czeglédy Sándor munkásságával kapcsolatos, s az arra vonatkozó forrásanyagot. Ennek érdekében felkutattam megjelent írásait, tanulmányait, a kari jegyzőkönyveket, valamint rendszereztem prédikációit. A téma bőséges anyag alapján nagy mennyiségű könyv-, és levéltári forrás feldolgozását tette lehetővé. A szükséges leíró tevékenység mellett mélyre ható elemzési munkát végeztem levéltári források felhasználásával, primer források kikutatásával, s számos szempont alapján közvetítettem az eredményeket. Olyan levéltári források sokaságát kutattam fel, amelyeket még soha nem publikáltak.

A lábjegyzetek vonatkozásában számos helyen szükségszerűen igen terjedelmes közlést választottam, főként Czeglédy Sándor életrajzi vonatkozású adatainak felsorolásakor, törekedve annak részletes, gazdag adatforráson alapuló bemutatására. Publikálatlan kéziratai alapján teológiai munkásságát még senki nem dolgozta fel korábban. A primer források fontosságát hangsúlyozva a lábjegyzetben következetesen jelöltem, amennyiben levéltári anyagot használtam fel. A disszertáció megírásakor a tudományos szempontok szigorú betartása mellett szükségesnek tartottam a szakszöveg olvashatóságának érvényesítését is.

III.

A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK ÖSSZEFOGLALÁSA

A teljes életmű feltárása nyomán olyan új megállapításokra hívtam fel a figyelmet, miszerint Czeglédy Sándor maga is tevékenyen részt vett ösztöndíjasként a német hitvalló egyház harcában, valamint a szocializmus idején állást foglalt az egyházkormányzati túlkapások ellen. Jó néhány publikálatlan

forrást összegyűjtve rámutattam arra is, hogy bár személye bizonyos értelemben a szocializmus éveiben háttérbe szorult, tudása miatt számos fontos lektorálási feladattal bízták meg őt. Szintetizáló módszerrel összegeztem himnológia-történeti kutatásainak eredményeit, s levéltári források alapján rámutattam arra, hogy miképpen vélekedett a homiletikában végbement empirikus fordulatról.

A doktori disszertáció Czeglédy Sándor gyakorlati teológiai professzor életművének, teológiai munkásságának állít emléket. A dolgozat *első fejezete* Czeglédy Sándor életútját mutatja be. Ebből ismereteket meríthetünk a szülői házról, teológiai tanulmányairól, segédlelkészi éveiről, németországi ösztöndíjáról, majd pedig a budapesti és debreceni professzori éveiről, kitüntetéseiről, valamint családi életéről.

A *második fejezet* Czeglédy Sándor rendszeres teológiájának kibontakozásáról számol be. Rendszeres teológiai irányultságát tekintve elmondható róla, hogy önálló felismerések alapján biblikus szemléletén keresztül vált Ige-teológussá. Az Ige-teológia szellemiségében írta meg rendszeres teológiai tárgy körű *Hit és történet* című disszertációját is. Ebben teológiatörténeti koronként vizsgálta meg a hit és történet viszonyát, azt, hogy miként viszonyul a keresztyén hit a történeti kijelentés középpontjához, a Jézus Krisztussal kapcsolatos valóságos eseményekhez. Könyvének alap gondolata szerint vannak olyan emberek, akik addig formálják, faragják, módosítják az evangéliumot, amíg végül beleilleszthetik az emberi gondolkodás viszonyrendszerébe. Ez a folyamat az evangélium elvilágiasítása, amely az emberi gondolkodás két östípusának megfelelően kétféleképpen történik. Egyszerűen a realizmus által, másfelől az idealizmus szerint.

Czeglédy Sándor élete folyamán számos nagy változást élt meg. Teológussáérésének ideje egybeesett a barthi fordulattal. Ezt követően hűen és hitvalló módon állt ki bibliai realizmusával a Szentírás tanítása mellett akkor is, amikor a II. világháború idején a választott népet és az Ószövetséget

támadták. Ennek időtálló tanulságai vannak a mindenkori Szentírás-értelmezés tekintetében.

A harmadik fejezetben bemutatjuk a német hitvalló egyház harcát, s azt, hogy Czeglédy Sándor 1936 szeptemberétől ösztöndíjasként közvetlen közelből is megismerhette a német egyházi harcot, amely a népiség hamis teológiájával szemben kívánta védelmezni a kijelentés igazságát. Részletesen bemutatásra kerül a disszertációban, hogy miután Németországból hazatért, a német hitvalló egyháztól tanult bátorsággal állt ki cikkeivel, valamint az 1940-ben megjelent rendszeres teológiai tárgykorú *A választott nép* című könyvével az Ószövetség mellett az igehirdetés tisztaságának érdekében. Könyve fontos és helytálló megállapításokat tett a népiség kérdésében is. *A választott nép* című munkájának jelentőségét európai léptékben is megnöveli az, hogy még a német hitvallók között is kevesen voltak azok, akik bátran kiálltak az üldözött zsidók mellett. Még a Barmeni Nyilatkozat tételei sem emelik fel szavukat az Ószövetség vagy a zsidóság érdekében.

A negyedik fejezetben arról írtunk, hogy a II. világháborút követően a szocialista hatalom milyen radikális eszközökkel igyekezett ellehetetleníteni az egyházak társadalmi helyzetét, s hogy céljának elérésében milyen szerepe volt az új rezsim által pozícióba juttatott egyházi vezetésnek. A disszertációból kiderül, hogy Czeglédy Sándor Bibliához való hűsége akkor sem változott, amikor a szocializmus idején újabb kihívásokkal szembesült Református Egyházunk. Prédikációiban és tanulmányaiban nyomát sem leljük annak, hogy a „hivatalos teológiát” népszerűsítette volna. Elvi meggyőződéséhez továbbra is ragaszkodott, még ha ez egyfajta csendes hátratételt jelentett is számára, de mégsem vált megalkuvóvá. Rámutatott arra, hogy az egyház legyen igazán egyház. Egyetlen dolga Ura parancsának teljesítése legyen, mert csak ennek a parancsnak a teljesítésével lehet visszanyerni az igehirdetés elvesztett hitelét, őrállói funkcióját. Ellenkező esetben az igehirdetés mind jobban megüresedik, majd pedig ideológiák szócsövévé, ennek vagy annak a politikai adventizmusnak a hirdetésévé, sőt merő

propagandájává válhat. A főként teológusoknak szóló igehirdetéseiben a legnehezebb időkben is a biztatás és bátorítás hangja szólalt meg.

Az ötödik fejezetben megállapítottuk, hogy a professzor igen széleskörű, általános teológiai műveltségre tett szert, s enciklopédikus ismeretanyaggal rendelkező teológus volt. Komoly rendszeres teológiai jártasságával a gyakorlati teológia professzoraként kamatoztatta tudását kerek száz szemeszteren keresztül. Ugyanakkor írásmagyarázatai arról tanúskodnak, hogy otthonosan mozgott az exegézis terén. Egyháztörténeti érdeklődése is számottevő volt, s ebből fakadóan kedvelt kutatási területévé vált a magyar protestáns himnológia-történet, különösképpen a debreceni reformáció által alakított része. 1957-től kezdődően számos tanulmányt publikált, s rendszeresen olvasói elé tárta kutatómunkájának legújabb eredményeit a magyar református egyházi éneklés első írásos dokumentumairól. A disszertációban a megjelent, illetve a kéziratban fennmaradt tanulmányai alapján összegeztük kutatómunkájának eredményeit.

A hatodik fejezetben Czeglédy Sándor kora német homilétáinak prédikáció értelmezését vizsgáltuk. Barth Károly dialektikus szellemiségű homiletikájának középpontjában az Ige állt. A homiletika területén bekövetkezett empirikus fordulatot követően azonban a Kijelentésről Ernst Lange homiletikájában a hallgatóra esett a hangsúly, Gert Otto pedig a retorika homiletikai szerepét hangsúlyozta, Rudolf Bohren viszont már a Szentlélek hatalmát állította a prédikáció középpontjába. Nekünk hozzá lehet mérni ezekhez a nagy nevekhez Czeglédy Sándor nevét is, hiszen ahogyan e homiléták művei meghatározták az utóbbi évtizedek német homiletikai gondolkodását, Czeglédy Sándor hozzájuk hasonlóan döntő módon meghatározóvá vált a magyar református egyház homiletikai gondolkodásának formálásában. A professzor hitvalló állhatatosságát bizonyítja, hogy Wolfgang Trillhaas-sal ellentétben hű maradt az Ige-teológiához a homiletika antropocentrikus irányultságú szemléletváltásakor is. Ezt támasztja alá az is, hogy a húsz év után 1971-ben újra kiadott homiletikája nem sokat változott a bibliai alapokon nyugvó előző homiletikájához képest.

A *hetedik fejezetben* Czeglédy Sándorról mint gyakorlati teológusról írtunk, aki teológiai professzorként hallgatói jegyzeteket is írt a liturgia, katechétika, pedagógia, poimenika és homiletika tárgykörében. Szívéhez különösen közel állt a homiletika. A rendszeres teológiai doktorátusának Debrecenben történt megszerzése után *A prédikáció gyülekezetszerűsége* címmel írt habilitációs dolgozatot, amelyet Pápán védett meg. Később is számos homiletikával foglalkozó tanulmányt publikált. A gyakorlati teológia és a homiletika a professzor számára nem csupán gyakorlati fogások tárháza volt, hanem a kijelentés feltétele alatt álló, tudományos módszerességében és az elvi rendszerességben a szellemi tudományokkal azonos mérték alá eső elmélet. Homiletikai jegyzeteiben a professzor először a hirdetett Igéről tanított, majd az Ige által létrehozott gyülekezetről, s végül az igehirdető személyéről.

A *nyolcadik fejezetben* a professzor homiletikai munkásságát és igehirdetési gyakorlatát tanulmányoztuk. Előbb prédikációinak formáját elemeztük, majd azt, hogy miként dolgozta ki igehirdetéseit. Megállapításunk szerint a professzor prédikációinak egyik legjellemzőbb tulajdonsága az volt, hogy azok mindenestől fogva krisztocentrikus szellemben íródtak. Élő hitű, imádságos szívű prédikátor volt, aki komolyan vette a reformátori Sola Scriptura elvet és mindent a teljes Írás összefüggésében vizsgált.

IV.

A DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

1) Czeglédy Sándor másoktól független teológus-gondolkodó volt. Az eleve biblikus szemlélete révén tartotta helyesnek az Ige-teológiát. Bibliai realizmusa segítette őt jellegzetesen hitvallásos egyéniséggé válni.

2) Czeglédy Sándor szilárd hittel foglalt állást amellet, hogy az Ószövetség és az Újszövetség egymástól elválaszthatatlanul alkotja a Szentírást, amelyben Isten teljes kijelentését találjuk. Abban a korban ez bátor teológiai magatartás volt és egyben keresztyén kiállás a zsidó nép mellett.

3) Czeglédy Sándor az 1948 utáni ún. szocialista korszakban is tanításaiban és prédikációiban azt kereste, hogy mi Isten akarata az egyházban és a társadalomban egyaránt. Az emberre nézve gyakran megjelenik nála a „mások által irányított” és a „felülről irányított” kifejezés. Ez a gondolat magában foglalja az ő kritikai magatartását.

4) Czeglédy Sándor a keresztyén hittudomány művelésén belül is az interdiszciplinaritást képviselte. Bármilyen területen a bibliaismeretét érvényesítette, s ez biztosította számára az egységes szemléletet a teológiában. Enciklopédikus teológiai tudását ökumenikus elismertség övezte itthon és külföldön egyaránt. Német és angolszász területen az egyik legtekintélyesebb magyar református teológus volt.

5) Czeglédy Sándor mint Szentírást-központú teológus döntő módon meghatározóvá vált a hazai református egyház homiletikai gondolkodásának formálásában. A modern lélektani ismeretek gazdagon jelennek meg a homiletikai, liturgiai, katechetikai és poimenikai írásaiban, mégis a pszichológia mint olyan nála nem válik az igehirdetés segédtudományává.

V.

SUMMARY OF DISSERTATION

The present dissertation – by using numerous archive records and collections – elaborates the extensive theological works and pastoral legacy of Sándor Czeglédy, distinguished professor of practical theology in Debrecen, Hungary. Contemporaries, students and followers of Sándor Czeglédy remember him as a believer and confessor of faith, a systematic thinker with wide-ranging encyclopaedic knowledge and of course, a distinguished professor of practical theology who has taught and passed his homiletic knowledge to generations of pastors. At the same time, the present dissertation reveals that the young Sándor Czeglédy prepared to be a systematic theologian but later turned to the area of practical theology, becoming one of the most influential practical theologians of Hungary.

The first chapter of the dissertation presents a biographical survey of Sándor Czeglédy's life and theological career. *The second chapter* points out that Sándor Czeglédy became a so-called Word-theologian due to his exaltation and focus on the Bible, not because of the influence and legacy of Karl Barth. Sándor Czeglédy as a Word-theologian and a preacher of God's Word is independent from the Barthian understanding. The distinct character of his Word-theology is well represented by his doctoral dissertation submitted to the faculty of systematic theology, entitled: Faith and History.

Sándor Czeglédy lived through several significant changes and shifts. First, during his early theological career a significant shift occurred in theological thinking: the Barthian shift. Second, he had to live in an age – the time of the Second World War – when it was a challenge to defend God's chosen people, the Jews from the dark ideologies of racism and fascism.

The third chapter of the dissertation summarizes the individual and theological progress of Sándor Czeglédy after his return from his peregrination and fellowship in Germany. The influence of the German Confessing Church (Bekennende Kirche) appears in his academic works published during the post-fellowship era. His brave statements show in his

articles and his systematic piece published in 1940, titled *The Chosen People*. The mentioned monograph stood for the relevance of the Old Testament (contrary to the Nazi propaganda which rejected and banned the use of the Old Testament), moreover, he emphasized the importance of the cleansing and the purity of Christian preaching and made influential statements regarding the right understanding of the concepts of nation and nationality (by arguing against a Nazi type nationalism popular in that era).

The fourth chapter of the dissertation recounts the era of post-World War communist socialism. Sándor Czeglédý's faith and fidelity toward God and the Bible endured during communist times as well. He held on to his Bible-influenced convictions and firmly rejected opportunism even if it resulted in his degradation and reduction of influence in the Hungarian Reformed Church and Hungarian society. He continuously pointed out that the governance of the Church must stand on Biblical principles rather than contemporary political trends and ideologies. Even in the darkest times of socialism in Hungary, he encouraged pastors and theologians with his preaching ministry.

The fifth chapter of the dissertation focuses on his academic endeavours. Sándor Czeglédý possessed an extraordinarily extensive theological knowledge. His serious interest in systematic theology influenced his practical theology legacy – as a practical theology professor, he thought and influenced his numerous students for 100 semesters. At the same time, his extensive homiletic and exegetical works show that he was familiar with the process of biblical exegesis; moreover, his church historical interest is remarkable as well – his area of study within the discipline of church history is the history of protestant hymns and hymnology.

The sixth chapter investigates the German homiletic tradition contemporary to Sándor Czeglédý – especially in regard to the contemporary German understanding of the nature of preaching itself. Sándor Czeglédý's greatness and unique fidelity to the Bible is obvious, when compared to the contemporary German homiletic trends. In the so-called empiric shift of German homiletics his conservative Word-theology was criticised, nevertheless, he endured alongside his Bible-centred approach. The timeless

effort of his approach is obvious in the fact that the republished version of his Homiletics in 1971 hardly changed compared to his original Bible-centred Homiletics.

The seventh chapter of the dissertation focuses on Sándor Czeglédy as a practical theologian. As a professor of practical theology, he wrote several notes and surveys for students and classwork in the theological areas of Liturgy, Catechetics, Pedagogy, Poimenics and of course, Homiletics. He especially favoured the area of Homiletics. After his systematic training and PhD work, he submitted his habilitation in the area of Homiletics, titled *The Congregation-Focus of the Sermon*. Besides, he published a great number of articles in the area of Homiletics. For Sándor Czeglédy homiletics not only meant a pragmatic and practical tool-repertoire of different well-trying applications, but he understood and treated homiletics as a systematic and Bible-based method and theological discipline. Sándor Czeglédy's homiletics especially focused on 1) the preached Word, 2) the congregation which is building around the Word, 3) the character and person of the preacher itself.

Finally, *the eighth chapter* of the dissertation focuses on Sándor Czeglédy's preaching process and the nature of his sermons. The form and structure of his sermons are analysed, as well as his method and process of preparing a sermon. It is investigated and stated that Sándor Czeglédy's sermons always show a solid Christocentric interest which can always be traced in them. He was a person with a living faith and he was blessed with a praying heart – He especially took the Bible seriously, as well as the great reformers' *Sola Scriptura* principle. Moreover, he regularly applied the *Tota Scriptura* principle, meaning he always investigated a given subject in the light of the whole Scripture.

To summarize, the present dissertation, besides mere description and summarization, contains original research regarding archive records and primer sources. The results of this original research are systematized and mediated through multiple research aspects which is represented in the focused chapters of the dissertation. Regarding the archive records, the present research contains several archive records which had not been published before. Regarding Sándor Czeglédy's legacy, the present

dissertation reveals original statements, such as: 1) Sándor Czeglédy, during his fellowship stay in Germany, was an active participant in the mission and struggle of the German Confessing Church, 2) during the post-World War communist-socialist era in Hungary, Sándor Czeglédy made significant statements and argued against the trespasses in the opportunist governance of the Reformed Church in Hungary. Finally, the dissertation summarizes Sándor Czeglédy's hymnological and church historical achievements, moreover, it is shown how Sándor Czeglédy differed in his understanding of the nature and purpose of homiletics from the contemporary German thinkers and practical theologians who simply followed the trendy empiric shift.

VI.

ZUSAMMENFASSUNG DER DISSERTATION

Diese auf Grund der umfangreichen Materialien des Archivs erstellte Dissertation gedenkt des praktischen theologischen Lebenswerkes, sowie der theologischen Arbeit des Professors Sándor Czeglédy. Den bekennenden und über Kenntnisse der Enzyklopädie verfügenden Gelehrten kennen die meisten als außergewöhnlichen praktischen Theologen, der Generationen von Geistlichen die Grundsätze des Predigens gelehrt hat, gleichzeitig geht aus dieser Dissertation auch hervor, dass der Professor seine Arbeit als junger systematischer Theologe begann.

Das erste Kapitel beinhaltet seine detailliert dargestellte Biografie. *Aus dem zweiten Kapitel* wird ersichtlich, dass Sándor Czeglédy auf Grund eigener Erkenntnisse, durch die Anschauung der Bibelsprache zum dialektischen Theologen wurde ohne Barthianer zu sein. Seine Dissertation aus dem Themenkreis der systematischen Theologie mit dem Titel „Glaube und Geschichte“ schrieb er auch im Geiste der dialektischen Theologie.

Sándor Czeglédy hat im Laufe seines Lebens zahlreiche große Veränderungen erlebt. Er wurde zu der Zeit der Wende Barths zum Theologen. Darauf folgend engagierte er sich treu und bekennend mit dem

biblischen Realismus für die Lehren der Heiligen Schrift, selbst dann, als das auserwählte Volk und das Alte Testament angegriffen wurden.

Im dritten Kapitel wird detailliert darüber berichtet, dass er sich mit seinen Artikeln, sowie seinem im Jahre 1940 erschienenem Buch, aus dem Themenkreis der systematischen Theologie, mit dem Titel „Das auserwählte Volk“, in welchem er auch wichtige und stichhaltige Feststellungen machte, auch zu der Frage der Volkstümlichkeit, nach der Rückkehr von seinem Stipendium in Deutschland, mit dem, von der bekennenden deutschen Kirche erlernten, Mut für das Alte Testament im Interesse der Reinheit des Predigens engagierte.

Auf Grund der Erkenntnisse *im vierten Kapitel* ist die wahre Treue von Sándor Czeglédy auch dann erhalten geblieben, als unsere Reformierte Kirche in der Zeit des Sozialismus mit neuen Herausforderungen konfrontiert wurde. Er blieb weiterhin seinen Prinzipien treu, auch wenn dies für ihn eine Art stille Rücknahme seiner selbst darstellte, wurde er nicht zum Opportunisten. Er zeigte, auf welche biblische Weise man die Kirchenleitung als Dienst betrachten müsse, und in seinen hauptsächlich an Theologen gerichteten Predigten setzte er in schweren Zeiten die Stimme der Zureden ein.

Im fünften Kapitel wird festgestellt, dass der Professor eine mannigfaltige allgemeine theologische Bildung erwarb und ein über enzyklopädisches Wissensgut verfügender Theologe war. Er verfügte auch über ein solides Wissen über die systematische Theologie, als Professor der praktischen Theologie zog er den Nutzen aus seinem Wissen über die praktische Theologie für die Dauer von rund einhundert Semestern. Gleichzeitig zeugen seine Auslegungen davon, dass er sich auf dem Feld der Exegese heimisch fühlte. Sein Interesse für die Kirchengeschichte war ebenfalls beträchtlich, die Geschichte der ungarischen protestantischen Hymnologie wurde zu seinem bevorzugten Forschungsfeld.

Im sechsten Kapitel wird die Auslegung der Predigten aus der deutschen Homiletik von Sándor Czeglédy in seinem Zeitalter untersucht. Die Beständigkeit der Bekenntnis von Sándor Czeglédy wird dadurch bewiesen, dass er der dialektischen Theologie auch dann treu geblieben ist, als diese durch die, auf dem Gebiet der Homiletik stattfindenden empirischen Wende,

angegriffen wurde. Dies wird auch dadurch untermauert, dass sich die zwanzig Jahre später, im Jahre 1971, neu aufgelegte Homiletik im Gegensatz zu der, auf den biblischen Grundsätzen basierenden, vorangegangenen Homiletik nicht allzu sehr verändert hat.

Im siebten Kapitel wird Sándor Czeglédy als praktischer Theologe dargestellt, der als theologischer Professor auch Skripte für Studenten im Themenkreis der Liturgie, der Katechetik, der Pädagogik, der Poimenik und der Homiletik verfasste. Die Homiletik stand seinem Herzen besonders nahe. Nach seinem Studium der systematischen Theologie schrieb er zu Beginn seiner Laufbahn seine Habilitation mit dem Titel „Die Gemeindetauglichkeit der Predigt“, später erschienen auch zahlreiche Abhandlungen von ihm über die Homiletik. Die praktische Theologie und die Homiletik waren für den Professor nicht nur eine Fundgrube für praktische Kunstgriffe, sondern eine unter der Bedingung der Äußerung stehende Theorie, die in ihrer wissenschaftlichen Methodik und ihrer grundsätzlichen Regelmäßigkeit den Geisteswissenschaften gleichgestellt ist. In den Aufzeichnungen über die Homiletik lehrte der Professor zuerst über das verkündigte Wort, danach über die, durch das Wort gegründete, Gemeinde und schließlich über die Person des Predigers.

Im achten Kapitel werden die Arbeit des Professors in der Homiletik und seine Predigtpraxis erforscht. Zunächst werden die Formen seiner Predigten analysiert, danach wird analysiert, auf welche Weise er die Predigten herausgearbeitet hat. Es wird festgestellt, dass einer der charakteristischen Eigenschaften der Predigt des Professors war, dass er diese allesamt im Geiste der Christozentrik schrieb. Er war ein leibhaftig gläubiger, edelherziger Prediger, der die Heilige Schrift und den reformatorischen Grundsatz Sola Scriptura äußerst ernst nahm und alles im gesamten Schriftzusammenhang untersuchte.

VII.

DISSERTATION THESES

1) Sándor Czeglédy was an original and independent thinker in theology. He possessed a firm Biblical approach to practical theology and this principle led him to Word-theology. His biblical realism helped him to become a confessing and faithful personality.

2) Sándor Czeglédy firmly believed and stood for the unity and wholeness of the Bible, including both the Old and New Testaments – in which the full revelation of God can be found. In the historical era of Sándor Czeglédy this statement could be understood as a brave theological position, moreover it can be recognized as a righteous, truthful Christian standing in favour of God's chosen people, the Jews.

3) During the post-World War communist-socialist era starting in 1948 Sándor Czeglédy, in his teaching and preaching ministry, still sought after the right understanding of God's will in the Church and society. In his thinking and writings the terms and expressions of “governed by others” and “governed from above” regularly appear, in which his critical state can be recognized.

4) Sándor Czeglédy, although most often recognized as a practical theologian, always emphasized an interdisciplinary approach within theology. He was a multidimensional theologian but he always applied his biblical principle in his approach to every theological discipline. His biblical principle ensured him a solid base and a uniform approach in theology. His extensive encyclopaedic knowledge was recognized and celebrated by his contemporaries, native and foreign as well. In German and Anglo-Saxon circles he was recognized as one of the most prominent reformed theologians in Hungary.

5) Sándor Czeglédy's original and firm, Word-centred theology essentially influenced the Hungarian Reformed Church's homiletic understanding. Current and contemporary psychological results are richly presented in his homiletic, liturgical, catechetical and poimonic writings – although for him the discipline of psychology never became an applied science of preaching.

**A DOKTORJELÖLT KUTATÁSI TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ
TUDOMÁNYOS PUBLIKÁCIÓI**
(MTMT azonosító: 10054936)

I.

Szaktanulmányok folyóiratokban, kötetekben

Czeglédy Sándor életútja, in: *Studia Theologica Debrecinensis* 2.2 (2009), 107–108. (ISSN 2060–3096)

A választott nép titka: Keresztyén történelmi tanulságok a népiség kapcsán Czeglédy Sándor írásaiban, in: *Theologiai Szemle* 54.4 (2011), 196–201. (ISSN 0133–7599)

Czeglédy Sándor írásmagyarázati értelmezése, in: *Studia Theologica Debrecinensis* 4.2 (2011), 23–36. (ISSN 2060–3096)

A Hitvalló Egyház harca, in: *Sárospataki Füzetek* 17.3 (2013), 65–77. (ISSN 1416-9878)

A DOKTORJELÖLT EGYÉB TUDOMÁNYOS PUBLIKÁCIÓI

(MTMT azonosító: 10054936)

I.

Recenziók

Fekete Károly – Kustár Zoltán – Kovács Ábrahám: Átjárható határok. Ünnepi kötet dr. Gaál Botond professzor 65. születésnapjára, in: *Studia Theologica Debrecinensis* 4.2 (2011), 106–107. (ISSN 2060–3096)

Átjárható határok, in: Baráth, B. (szerk.): *Orando et laborando. A Debreceni Református Hittudományi Egyetem évkönyve a 473. tanévről, 2010/2011.*, Debrecen, 2012, 113–115. (ISSN 1786–3112)

II.

Szakfordítások

MICHAEL KLESSMAN: A klinikai lelkigondozás kézikönyve. Debrecen, 2002. 105–132.

HANS-CHRISTOPH PIPER: Meghívás a beszélgetésre. Debrecen, 2003. 38–83, 183–229.

III.

Szerkesztés, szöveggondozás

Gaál Botond és Végh László (szerk.): ***Rend és szabadság a mindenségben.*** Tudomány és Teológia konferenciakötet. DRHE – Hatvani István Teológiai Kutatóközpont, Debrecen, 2005. A szöveg gondozásában közreműködött: Pótor Áron

Gaál Botond: ***A zárt világ felnyitása.*** DRHE – Hatvani István Teológiai Kutatóközpont, Debrecen, 2007. A szöveg gondozásában közreműködött: ifj. Gaál Botond, Pótor Áron

Gaál Botond: ***A tudományos gondolkodás nyitottsága – Openness of the Scientific Thinking.*** Szerkesztette/Editors: Gaál Botond és Végh László. Tudomány és Teológia konferenciakötet. DRHE – Hatvani István Teológiai Kutatóközpont, Debrecen, 2007. A szöveg gondozásában közreműködött: Pótor Áron

Gaál Botond és Végh László (szerk.): ***Az ember mint lélek.*** Tudomány és Teológia konferenciakötet. DRHE – Hatvani István Teológiai Kutatóközpont, Debrecen, 2009. (ISBN 978-963-06-6445-5) A szöveg gondozásában közreműködött: Pótor Áron, Tárnok Dávid

Gaál Botond: ***Kálvin ébresztése.*** DRHE – Hatvani István Teológiai Kutatóközpont, Debrecen, 2010. (ISBN 978-963-88961-0-0) A szöveg gondozásában közreműködött: Nagy Gábor, Pótor Áron

Gaál Botond: *Kis tanszékből nagy egyetem*. A dogmatika szaktárgyi és tanszéki formálódása Debrecenben. Hatvani István Teológiai Kutatóközpont, DRHE, Debrecen, 2012. (ISBN 978-963-88961-1-7) A szöveg gondozásában közreműködött: Nagy Gábor, Pótor Áron

IV. Egyéb írások

Találkozás – befogadás: Igetanulmány Epifánia után 3. vasárnapra János 4,46–54 alapján, in: *Igazság és élet* 5.1 (2011), 29–35. (ISSN 1788–8174)

Bővülködő élet: Igetanulmány Karácsony után 2. vasárnapra János 4,11–18 alapján, in: *Igazság és élet* 9.1 (2015), 12–18. (ISSN 1788–8174)

ÖSZTÖNDÍJAK

A Magyarországi Református Egyház **Zsinati Ösztöndíja** a 2003/2004-es tanévben az Universitát Leipzig, Evangelisch - Theologische Fakultät külföldi ösztöndíjas helyére.

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium **Köztársasági Ösztöndíja** kiemelkedő tanulmányi eredményekért és a szakmai területen végzett kimagasló munkáért a 2005/2006-os tanévre.